

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2015)

4ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»

**Προδιαγραφές Σχεδιασμού Προγράμματος
Επαγγελματικής Ανάπτυξης των Εκπαιδευτικών με
τη Χρήση των ΤΠΕ**

Θ. Αναστασιάδης

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αναστασιάδης Θ. (2022). Προδιαγραφές Σχεδιασμού Προγράμματος Επαγγελματικής Ανάπτυξης των Εκπαιδευτικών με τη Χρήση των ΤΠΕ. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 656–664. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4220>

Προδιαγραφές Σχεδιασμού Προγράμματος Επαγγελματικής Ανάπτυξης των Εκπαιδευτικών με τη Χρήση των ΤΠΕ

Θ. Αναστασιάδης

Δημοτικό Σχολείο Αιγείρου, thanasta27@yahoo.gr

Περίληψη

Πάντοτε στο προσκήνιο, η συζήτηση για την επιμόρφωση και την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, συνδέεται με οριοθετήσεις που αφορούν στην ποιότητα και αποτελεσματικότητα του σχολικού συστήματος. Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης διανοίγει προοπτικές αναβάθμισης, με την προϋπόθεση της διαμόρφωσης ενός ολοκληρωμένου παιδαγωγικού μοντέλου για την υλοποίηση επιμορφωτικών παρεμβάσεων. Στο κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας έρευνας ποιοτικού χαρακτήρα, σχετικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες, τις στάσεις και προτιμήσεις των εκπαιδευτικών για συγκεκριμένες παραμέτρους δομής και οργάνωσης εξ αποστάσεως προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης. Η εργασία διευρύνει τη συζήτηση για την επέκταση της εκπαίδευσης από απόσταση στην επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, παρέχοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα για την πρακτική αξιοποίηση των ερευνητικών ευρημάτων αναφορικά με το σχεδιασμό και την ανάπτυξη αντίστοιχων προγραμμάτων. Επιπρόσθετα, η συλλογή δεδομένων και η διαμόρφωση ενός επιμορφωτικού προτύπου εισφέρουν στην έρευνα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Λέξεις κλειδιά: εξ αποστάσεως επιμόρφωση, επαγγελματική ανάπτυξη

1. Εισαγωγή: Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών

Η επιμόρφωση θεωρείται μία από τις κύριες παραμέτρους της αποτελεσματικότητας του σχολείου, μοχλός ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και αναβάθμισης του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών (Χατζηπαναγιώτου, 2001). Αποτελεί έτσι αναπόσπαστο μέρος μιας διαρκούς προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης. Όπως υποστηρίζει ο Μαυρογιώργος (1999), που ωστόσο βλέπει την επιμόρφωση να λειτουργεί συνήθως ως μηχανισμός προώθησης των επιλογών της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής στο πεδίο της καθημερινής σχολικής πράξης. Έτερο σημείο κριτικής εντοπίζεται στην απουσία συμμετοχής των ενήλικων εκπαιδευόμενων στα διάφορα στάδια εκδίπλωσης ενός προγράμματος και ανάλυσης των αναγκών τους, πεδία που αναγνωρίζονται διεθνώς ως προϋποθέσεις για το σχεδιασμό και οργάνωση επιμορφωτικών δράσεων (Βεργίδης & Καραλής, 2008).

Η συζήτηση για την επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών τείνει προς τη διαμόρφωση σύγχρονων δομών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων (Μπαγάκης, 2005). Έτσι, προτείνονται μοντέλα που διευκολύνουν το συνδυασμό της εργασίας με τη μάθηση, απομακρύνονται από το συνήθη «παιδαγωγισμό», ενθαρρύνουν την ενεργητική συμμετοχή στις σχετικές διαδικασίες, έχουν συνέχεια και βάθος χρόνου, ανταποκρίνονται στις εξειδικευμένες επαγγελματικές ανάγκες και υλοποιούνται μέσα από ευέλικτες μορφές, όπως η εκπαίδευση από απόσταση. Επίκεντρο όλων, η έννοια της επαγγελματικής ανάπτυξης, ως ευρύτερη διαδικασία μάθησης, ταυτίζεται με τη βελτίωση του εκπαιδευτικού στην άσκηση του επαγγέλματός του, με την επιθυμία του να κάνει πιο αποτελεσματικά τη δουλειά του.

2. Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και επιμόρφωση

Η εκπαίδευση από απόσταση περιγράφεται ως ένα σύστημα, μία εκπαιδευτική μέθοδος στην οποία ο εκπαιδευόμενος χρησιμοποιεί την κατοικία του ως χώρο μάθησης και μελετά με το δικό του ρυθμό, υποστηριζόμενος από ειδικά σχεδιασμένο υλικό και καθηγητές συμβούλους. Ο Λιοναράκης (2005), την ορίζει ως **πολυμορφική εκπαίδευση**, που διαφοροποιείται ποιοτικά αναφορικά με τα εκπαιδευτικά μέσα και εργαλεία που χρησιμοποιεί και συνίσταται στην υιοθέτηση συγκεκριμένων αρχών μάθησης και διδασκαλίας, ενώ παράλληλα διδάσκει και ενεργοποιεί τον εκπαιδευόμενο πώς να μαθαίνει μόνος του και να λειτουργεί αυτόνομα. Είναι εμφανές πως η εισαγωγή τέτοιων προτύπων προϋποθέτει ένα διαφορετικό (παιδαγωγικό) σχεδιασμό, από τη στιγμή που τα νέα δεδομένα της εξ αποστάσεως πρακτικής φέρνουν μια σειρά από αλλαγές ρόλων και μεθοδολογιών.

Τα ερευνητικά δεδομένα συντείνουν στις δυνατότητες επέκτασης της εξ αποστάσεως μεθόδου. Οι Perraton (1993), Robinson & Latchem (2003), την προτείνουν ως επιλογή για την επιλογή για την επαγγελματική ανάπτυξη, εκτιμώντας ότι μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά συμπληρώνοντας την συνεχιζόμενη κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Ο Ανδρέου (2001), υποστηρίζει ότι η εξ αποστάσεως επιμόρφωση μπορεί να υιοθετηθεί με κύκλους επιμορφωτικών μεταπτυχιακών προγραμμάτων, με την ανάπτυξή της σε μέσης διάρκειας προγραμμάτων από τους φορείς επιμόρφωσης, με την ένταξή της ως συμπληρωματικής μορφής σε μεγάλης διάρκειας προγράμματα και με την οργάνωση ειδικών ενδουπηρεσιακών μεταπτυχιακών. Σύμφωνα με τους Παπαδάκη κ. συν. (2003), τα προγράμματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δίνουν δυνατότητες χρήσης διαφορετικών μοντέλων επιμόρφωσης όπως:

- **Αυτο- επιμόρφωση:** πρόσβαση, αναζήτηση και ανάκτηση σε ειδικά σχεδιασμένο επιμορφωτικό και ενημερωτικό υλικό.
- **Καθοδηγούμενη αυτο- επιμόρφωση:** με χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας με τον επιμορφωτή, είτε με φυσική παρουσία σε ομαδικές συναντήσεις είτε μέσω διαδικτύου είτε μέσω σύγχρονων συναντήσεων.
- **Συνεργατική επιμόρφωση:** σύγχρονη και ασύγχρονη επικοινωνία, με συμμετοχή σε θεματικούς κύκλους συζητήσεων και εκπόνηση συνεργατικών δραστηριοτήτων.

Τα τελευταία χρόνια διερευνώνται οι λεγόμενες ευέλικτες μορφές επιμόρφωσης. Αυτές έχουν ως κύρια χαρακτηριστικά τη χρονική και τοπική ευελιξία και χρησιμοποιούν εξ αποστάσεως προγράμματα με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών σε συνδυασμό με δια ζώσης θεωρητικά μαθήματα. Σχετική παρέμβαση που συνδυάζει παραδοσιακές συναντήσεις και ασύγχρονες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εξ αποστάσεως, μέσω ενός διαδικτυακού μαθησιακού περιβάλλοντος (B.S.C.W.), υλοποιήθηκε στο Διδασκαλείο «Δημήτρης Γληνός» (Παρασκευάς κ.α., 2001). Ανάλογο μοντέλο (συναντήσεις και δραστηριότητες σύγχρονης- ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης που υλοποιούνται μέσω λογισμικού ανοικτού κώδικα) εφαρμόστηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούτων μαθητών», για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Μπίκος & Τζιφόπουλος, 2013). Σε μεθόδους μεικτής μάθησης στηρίχτηκε η υλοποίηση ενός προγράμματος βελτίωσης των επαγγελματικών προσόντων των εκπαιδευτικών σε θέματα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας και της επιθετικότητας στο σχολικό περιβάλλον (Μουζάκης κ.α., 2009). Η αξιοποίηση της συνδυαστικής μάθησης σε επιμορφωτικά προγράμματα και δραστηριότητες τείνει διαρκώς αυξανόμενη με σημαντικά, όπως αποδεικνύεται, παιδαγωγικά αποτελέσματα (Κιουλάνης 2008; Βορβή & Παπαγάλου, 2013; Κιουλάνης κ. α., 2013).

Μία από τις βασικές κατηγοριοποιήσεις μοντέλων εκπαίδευσης από απόσταση, σχετίζεται με τον παράγοντα χρόνο και τον τρόπο αλληλεπίδρασης καθηγητή-εκπαιδευομένων και αφορά στη *σύγχρονη και ασύγχρονη τηλεκπαίδευση* (Παπαδάκης κ. α., 2014). Η πρώτη απαιτεί από το διδασκόμενο να συμμετέχει σε κάποιας μορφής εκπαιδευτική διεργασία σε προκαθορισμένο πραγματικό χρόνο και πιθανώς, τόπο. Το μοντέλο βασίζεται στην παρουσίαση του θέματος από μέρους του εκπαιδευτή, στη δυνατότητα υποβολής ερωτήσεων και λήψης απαντήσεων (υπηρεσίες γραπτών μηνυμάτων, chat, τηλεδιάσκεψη). Μέσα από αυτή τη διαδραστική επικοινωνία δημιουργείται η **ηλεκτρονική ή εικονική τάξη**. Η ασύγχρονη τηλεκπαίδευση δεν απαιτεί ταυτόχρονη συμμετοχή, προσφέροντας περισσότερη αυτονομία. Εδώ χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα παρουσίασης της πληροφορίας (e- mail, ομάδες συζήτησης, πίνακες ανακοινώσεων). Οι εκπαιδευόμενοι μελετούν ειδικά διαμορφωμένο υλικό και επικοινωνούν με τον εκπαιδευτή ώστε να εκφράσουν απορίες, να πάρουν απαντήσεις, να υποβάλλουν εργασίες. Σύμφωνα με τον Αναστασιάδη (2006), ο συνδυασμός τεχνολογιών σύγχρονης (τηλεδιασκέψεις) και ασύγχρονης μετάδοσης (διαδικτυακή πλατφόρμα), δημιουργεί συνθήκες διαμόρφωσης μιας ολοκληρωμένης επιμορφωτικής πρότασης, καταργώντας ευρύτερους περιορισμούς. Η εφαρμογή *προηγμένων μαθησιακών περιβαλλόντων* κρίνεται κατάλληλη για την ανάπτυξη επιμορφωτικών προγραμμάτων εκπαιδευτικών σε σχολεία απομακρυσμένων περιοχών, όπως στην περίπτωση του σχεδίου «ΔΙΑΣ» (Αποστολάκης κ. α., 2008). Σε αρκετές από τις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί συγκροτούν ηλεκτρονικές **κοινότητες μάθησης**, δικτυακές τοποθεσίες, όπου επικοινωνούν, συνεργάζονται, οικοδομώντας τελικά τη γνώση (Χλαπάνης & Δημητρακοπούλου, 2004).

3. Η έρευνα

Στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση της δυνατότητας αξιοποίησης της εκπαίδευσης από απόσταση και η διαμόρφωση των προδιαγραφών για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη μοντέλου επιμόρφωσης και επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών. Η απάντηση των σχετικών ερωτημάτων επιχειρείται στο πλαίσιο **ποιοτικής** προσέγγισης, που επικεντρώνει στο πραγματικό περιβάλλον και επιτρέπει την εις βάθος ανάλυση και ερμηνεία καταστάσεων, γεγονότων και συμπεριφορών (Ιωσηφίδης, 2008). Στην κατεύθυνση αυτή, αξιοποιήθηκαν δύο μεθοδολογικά εργαλεία: **ατομικές, ημι- δομημένες συνεντεύξεις, καθώς και συζήτηση με ομάδα εστίασης (focus group interview)**, ώστε να υπάρξει τριγωνοποίηση, προς ενίσχυση της αξιοπιστίας και εγκυρότητας της έρευνας. Η συνέντευξη με ομάδα εστίασης, είναι χρήσιμη στην περίπτωση κατά την οποία θεωρείται σημαντικό κάθε συμμετέχοντα να αντιλαμβάνεται όσα υποστηρίζουν οι άλλοι.

Στην έρευνα συμμετέχει ένα σκόπιο επιλεγμένο δείγμα δέκα ατόμων, αποτελούμενο από έξι άνδρες και τέσσερις γυναίκες εκπαιδευτικούς. Κριτήριο επιλογής ήταν η σχέση- εμπειρία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (δεν καλύφθηκε εξ ολοκλήρου). Εφτά από τους δέκα, παρακολουθούν ή έχουν ολοκληρώσει μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Εξ αυτών, ένας έχει συμμετάσχει σε επιμορφωτικά προγράμματα από απόσταση, ένας έχει ασχοληθεί σε ερευνητικό επίπεδο με την ανάπτυξη και εφαρμογή διαδικτυακής εικονικής τάξης, ενώ δύο καταθέτουν την εμπειρία τους ως διδάσκοντες σε σχετικές πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης. Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων έγινε το διάστημα 10- 30 Απριλίου 2010, ενώ η συζήτηση με την ομάδα εστίασης, στις 22 Μαΐου 2010. Η επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν έγινε με **ανάλυση περιεχομένου**. Η δομή των συνεντεύξεων κινήθηκε στους (οκτώ) άξονες που ακολουθούν και οι οποίοι συνοδεύονται από μια συνοπτική παρουσίαση των σχετικών ευρημάτων.

A: Αναφορικά με τις **επιμορφωτικές ανάγκες**, οι συμμετέχοντες επικεντρώνονται σε ζητήματα διδακτικής μεθοδολογίας, διαπολιτισμικού περιεχομένου, διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης: « ... θα ήθελα να μάθω για τις στρατηγικές εκμάθησης που χρησιμοποιούν τα δίγλωσσα παιδιά ..., πώς να τα προσεγγίσουμε ...», ενώ δε λείπει ο προβληματισμός για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην πράξη: « ...πήραμε το χαρτί της πιστοποίησης και συνεχίσαμε να κάνουμε τη δουλειά μας όπως πριν ..., άμα δε δουλεύεις κάτι το ξεχνάς ...».

B: Σχετικά με το **εκπαιδευτικό υλικό**, στις συνεντεύξεις καταγράφεται προτίμηση σε ένα συνδυασμό μορφών- κυρίως του έντυπου, « ... μου είναι πιο εύκολο να το διαβάσω και να σημειώνω ...», αντίθετα στην ομάδα επικράτησε (χωρίς ενστάσεις) η ψηφιακή διαμόρφωση: « ... ψηφιακό, αναρτημένο σε ιστοσελίδα ..., να μην το έχεις όλο, αλλά αυτό που χρειάζεσαι και να προστίθεται νέο κατά διαστήματα ...». Γενικότερη είναι η αποδοχή ασκήσεων αυτό- αξιολόγησης με πρακτικό περιεχόμενο: « ... όχι μόνο θεωρία, το υλικό να εμπλέκει σε δραστηριότητες, ..., βλέπεις πόσο έχεις αφομοιώσει και αν δεις ότι κάποια σημεία είναι προβληματικά γυρνάς πίσω ...».

Γ: Επί των **οργανωτικών δομών** προτείνονται μεικτά σχήματα πανεπιστημιακών φορέων με τεχνογνωσία στην εξ αποστάσεως και την εκπαίδευση ενηλίκων και επιμορφωτές με διδακτική εμπειρία και κατάρτιση στην συγκεκριμένη μεθοδολογία.

Δ: Σχετικά με τη **διάρκεια** του προγράμματος, η μία προσέγγιση θέτει συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια φοίτησης ενώ η δεύτερη, αντιμετωπίζει την προοπτική διαμόρφωσης μιας διαρκούς, δυναμικής δομής « ... να είναι ένας μηχανισμός διαρκούς υποστήριξης, που λειτουργεί συμπληρωματικά, ...». Η ομάδα συζήτησε περισσότερο την πρώτη: « ... δεν πρέπει να φτάσουμε σε μεγάλο αριθμό μηνών γιατί κάποια στιγμή ο εκπαιδευόμενος θα κουραστεί ..., να ξέρουμε πού απευθυνόμαστε ...».

Ε: **Υποχρεώσεις των συμμετεχόντων:** Αποδοχή εκφράζεται στην αναγκαιότητα των εργασιών: «πρέπει να είναι συνειδητοποιημένος ο εκπαιδευτικός ότι μπήκε κάπου σοβαρά ...», που μπορούν να λάβουν διάφορες εναλλακτικές μορφές: « ... να ανεβάσουν μια διδασκαλία ή ένα σχέδιο μαθήματος στην πλατφόρμα να τη δουν όλοι ...», ωστόσο στην ομάδα δεν έλειψαν οι αντιρρήσεις για την αξιολόγησή τους.

ΣΤ: Αναφορικά με τη **διεξαγωγή** του προγράμματος, βαρύτητα αποδίδεται στις διαζώσεις συναντήσεις: « ... λύνονται πολλά προβλήματα μέσω του διαδικτύου, αλλά η πρόσωπο με πρόσωπο επαφή παίζει σημαντικό ρόλο ...», « ... αποκλειστικά μέσω διαδικτύου; Πολύ μοναχική κατάσταση ...», έτσι αναμενόμενη κρίνεται η καθολική προτίμηση σε μεικτές μορφές επιμόρφωσης. Σημείο αντικρουόμενων απόψεων και επιφυλάξεων αποτέλεσε το κομμάτι των τηλεδιασκέψεων: εδώ η εστιασμένη συζήτηση κατέγραψε την τάση σε ασύγχρονες μορφές διδασκαλίας. Προτάθηκαν δύο διακριτά σχήματα, το ένα με εκπαιδευτή και «κλειστή» ομάδα και το δεύτερο με «ανοικτές» διαδικασίες, δίχως περιορισμό στον αριθμό των συμμετεχόντων.

Ζ: Ως προς τα ζητήματα **πιστοποίησης**, οι απόψεις συγκλίνουν προς μια διαδικασία προαιρετικού χαρακτήρα με το συνυπολογισμό κριτηρίων. Η τελική εξέταση αντιμετωπίζεται αρνητικά είτε συμπληρωματικά: «.. αυτός που θα έρθει για το χαρτί πολύ λίγο θα ενδιαφέρεται ..., να παίρνει βεβαίωση η ενεργητική συμμετοχή στις διαδικασίες, η άμεση εμπλοκή», «να γίνεται με βάση τις εργασίες, τη συνολική παρουσία, τη συμμετοχή στις συναντήσεις ..., στο τέλος να μην υπάρχουν εξετάσεις ...», «να γίνεται με βάση κριτήρια που έχεις θέσει εξαρχής ...».

Η: Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος, θεωρούν βασικές **προϋποθέσεις συμμετοχής** στο πρόγραμμα, το θεματικό περιεχόμενο, το φορέα οργάνωσης, τους επιμορφωτές, την ευκολία στη χρήση της τεχνολογίας, τις αξιολογικές διαδικασίες: « ... να έχει πρακτικό αντίκρισμα στην εργασία μου ...», « ... να μας λέει πράγματα που δεν ξέρουμε ...», « ... αν οι γνώσεις που αποκόμιζα ήταν χρήσιμες στον τρόπο διδασκαλίας». Ο τόπος, ο χρόνος διεξαγωγής, οι γενικότερες υποχρεώσεις, αποτελούν προϋποθέσεις και, ταυτόχρονα, **παράγοντες δυσκολίας**. Στην ομάδα διατυπώθηκε προβληματισμός για τις απαιτήσεις παρακολούθησης ενός εξ αποστάσεως προγράμματος: «θα χρειαστεί πολύ δουλειά ..., να αφιερώσεις ώρες, να κάνεις εργασίες, να μελετήσεις ..., δεν ξέρω κατά πόσο είμαστε διατεθειμένοι να μπούμε σε αυτή τη διαδικασία ...».

4. Συμπεράσματα και συζήτηση

Η έρευνα καταδεικνύει πως ο συνδυασμός παραδοσιακής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που αξιοποιεί το διαδίκτυο, προσφέρεται για την υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων και μπορεί να αποτελέσει το κυρίαρχο παράδειγμα. Συνήθως, όμως, οι εκπαιδευτικοί σχεδιαστές και οι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη προγραμμάτων από απόσταση παρασύρονται από τη χρήση των τεχνολογιών και δεν ασχολούνται με παιδαγωγικά ζητήματα. Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών χρειάζεται να στηριχτεί στο δυναμικό, δημιουργικό και παιδαγωγικό χαρακτήρα συνδυασμό τεχνολογίας και εκπαίδευσης. Η διδακτική προσέγγιση που θα υιοθετηθεί, πρέπει να ενθαρρύνει τη δυναμική αλληλεπίδραση, να δώσει έμφαση στη συνεργατική οικοδόμηση της γνώσης, στη σύνδεση των θεμάτων με αυθεντικές καταστάσεις και την επίλυση προβλημάτων.

Ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών από απόσταση πρέπει να πληρεί κριτήρια, όπως το σαφή προσδιορισμό διδακτικών στόχων και μεθόδων επικοινωνίας, τη χρήση υπολογιστικών μέσων και χρονικών ορίων, την επιλογή και συγκρότηση της ομάδας των συμμετεχόντων, την αποδοχή ενός πρωτόκολλου επικοινωνίας και συνεργασίας, δηλ., ενός κώδικα δεοντολογίας απαραίτητου για τη διακίνηση της πληροφορίας και τη λειτουργία της ομάδας. Επιπρόσθετα, στην περίπτωση διαδικτυακών περιβαλλόντων, να γνωρίζουν οι συμμετέχοντες να χρησιμοποιούν τα τεχνολογικά εργαλεία, να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης, να υπάρχει αυτονομία και παρακίνηση, να εξασφαλιστεί ισορροπία ανάμεσα σε τρέχουσες και επιδιωκόμενες γνώσεις. Μεθοδολογικά πλαίσια σχεδιασμού, οργάνωσης και αξιολόγησης προγραμμάτων, οριοθετεί το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων (Βεργίδης & Καραλής, 2008). Οι σχετικές ερευνητικές προσεγγίσεις εκκινούν από την ανάλυση των επιμορφωτικών αναγκών και τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων (Αναστασιάδης, 2006; Ντρενογιάννη & Λιάμπας, 2015).

Συμπερασματικά, για τη μεθοδική ανάπτυξη σχετικών επιμορφωτικών προγραμμάτων, απαιτείται η διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού μοντέλου (Δήμου, 2003), που θα πρέπει να περιλαμβάνει, α: πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεις και εξ αποστάσεως καθοδηγούμενη αυτό- επιμόρφωση, με την αξιοποίηση του διαδικτύου, β: διανομή ειδικά διαμορφωμένου εκπαιδευτικού υλικού, μέσω πλατφόρμας διαχείρισης μαθησιακού περιεχομένου, γ: σύγχρονες και ασύγχρονες μορφές διδασκαλίας, επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης, δ: εφαρμογή ενός αρθρωτού συστήματος διδακτικών- θεματικών ενοτήτων, που παρέχει στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα ευέλικτης διαμόρφωσης προγραμμάτων, ε: συγκρότηση φορέα οργάνωσης και υλοποίησης, στ: μηχανισμούς και διαδικασίες πιστοποίησης, κατάλληλα ενταγμένης σε πολιτική κινήτρων, και αξιολόγησης για το προς υλοποίηση πρόγραμμα όσο και για τους επιμορφούμενους. Τελικό ζητούμενο αποτελεί η δημιουργία ενός αξιόπιστα σχεδιασμένου περιβάλλοντος που θα εξασφαλίζει τη συνεχή υποστήριξη και ανατροφοδότηση των εκπαιδευόμενων, σε ένα πλαίσιο που προωθεί και ενισχύει την επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδης, Π. (2006). *Σχεδιασμός και ανάπτυξη διαδικτυακού περιβάλλοντος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για τους εκπαιδευτικούς της ομογένειας*. Ανακτήθηκε 14/4/2015, από τη διεύθυνση <http://www.etpe.eu/custom/pdf/etpe1176.pdf>
- Ανδρέου, Α. (2001). *Η ανοικτή και εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: μια εκδοχή*. Ανακτήθηκε 13/4/2015, από τη διεύθυνση http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/sect7/4.htm
- Αποστολάκης, Ε., Κουλούρης, Π., Σωτηρίου, Σ., & Τσολακίδης, Κ. (2008). Το πρόγραμμα ΔΙΑΣ: επιμόρφωση εκπαιδευτικών ολιγοθέσιων σχολείων μέσω τηλεδιάσκεψης με την αξιοποίηση δορυφορικής τεχνολογίας. Στο: Π. Αναστασιάδης (επιμ.), *Η τηλεδιάσκεψη στην υπηρεσία της δια βίου μάθησης και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης* (σελ. 315-378). Αθήνα: Gutenberg.
- Βεργίδης, Δ. & Καραλής, Α. (2008). *Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενηλίκων: Σχεδιασμός, οργάνωση και αξιολόγηση προγραμμάτων*. Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Βορβή, Ι. & Παπαγάλου, Φ. (2013). Σχεδιασμός επιμορφωτικής δράσης σχολικού συμβούλου με αξιοποίηση δια ζώσης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (blended learning: συνδυαστικής μάθησης). Ένα παράδειγμα. Στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Πρακτικά 7^ο συνεδρίου για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*, τόμος 6 (σελ. 46-54). Αθήνα: Ελληνικό δίκτυο ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- Δήμου, Χ. (2003). *Ενέλικτο μοντέλο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών από απόσταση, επικεντρωμένο σε ένα τεχνολογικά εξελιγμένο και ολοκληρωμένο ψηφιακό περιβάλλον μάθησης*. Ανακτήθηκε 14/4/2015, από τη διεύθυνση <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe606.pdf>
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κιουλάνης, Σ., Χουλιάρα, Ξ., Καρακός, Α. & Αντωνίου, Π. (2013). Οι θεωρίες «έξι καπέλα σκέψης», «μάθηση μέσω τέχνης» και «μάθηση μέσω σχεδιασμού» στη διαδικτυακή εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Πρακτικά 7^ο συνεδρίου για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*, τόμος 7 (σελ. 105-112). Αθήνα: Ελληνικό δίκτυο ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: στοιχεία θεωρίας και πράξης* (σελ. 11-41). Αθήνα: Προπομπός.
- Μαυρογιώργος, Γ. (1999). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και επιμορφωτική πολιτική στην Ελλάδα. Στο συλλογικό: *Διοίκηση εκπαιδευτικών μονάδων: Διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού* (σελ. 93- 135). Πάτρα: Ε.Α.Π.

- Μουζάκης, Χ., Μπουρλετίδης, Κ., Μαγκλογιάννης, Β. & Μπουρλετίδης, Δ. (2009). Εξ αποστάσεως επιμόρφωση εκπαιδευτικών της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Ηπείρου. Στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Πρακτικά 5^{ου} συνεδρίου «ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης»* (σελ. 195- 209). Αθήνα: Ελληνικό δίκτυο ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- Μπαγάκης, Γ. (2005). *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μπίκος, Κ. & Τζιφόπουλος, Μ. (2013). Η επαγγελματική ανάπτυξη των σύγχρονων εκπαιδευτικών: Μοντέλο εφαρμογής της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Πρακτικά 7^{ου} συνεδρίου για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*, τόμος 4 (σελ. 60-77). Αθήνα: Ελληνικό δίκτυο ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- Ντρενογιάννη Ε. & Λιάμπας, Α. (2015). Αξιολόγηση, σχεδιασμός και προετοιμασία επιμορφωτικού προγράμματος εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε παιδιά Ρομά. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 8.
- Παπαδάκης, Σ., Βελισάριος, Α. & Φραγκούλης, Ι. (2003). Η επιμόρφωση και μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην κοινωνία της πληροφορίας, με αξιοποίηση των μεθόδων της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στο: Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Πρακτικά 2^{ου} συνεδρίου για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση* (σελ. 558- 571). Αθήνα: Προπομπός.
- Παπαδάκης, Σ., Παρασκευάς, Α. & Τζιμόπουλος, Ν. (2014). *Η αξιοποίηση της σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών*. Ανακτήθηκε 20/4/2015, από τη διεύθυνση http://hmathia14.ekped.gr/praktika14/VolD/VolD_131_142.pdf
- Παρασκευάς, Α., Σταμάτης, Δ., Μολοχίδης, Α. & Ψύλλος, Δ. (2001). *Η χρήση της διαδικτυακής εικονικής τάξης για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Μελέτη περίπτωσης στη φυσική των ρευστών*. Ανακτήθηκε 14/4/2015, από τη διεύθυνση http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/sect7/31.htm
- Perraton, H. (1993) (Ed.). *Distance education for teacher training*. London: Routledge.
- Robinson, B. & Latchem, C. (Eds.) (2003). *Teacher education through open and distance learning*. New York: Routledge Falmer.
- Χατζηπαναγιώτου, Π. (2001). *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Ζητήματα οργάνωσης, σχεδιασμού και αξιολόγησης προγραμμάτων*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Χλαπάνης, Γ. Ε. & Δημητρακοπούλου, Α. (2004). *Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω διαδικτύου: παρουσίαση της περίπτωσης της κοινότητας μάθησης εκπαιδευτικών (ΚΜΕ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου*. Ανακτήθηκε 15/4/2015, από τη διεύθυνση <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe32.pdf>